

Károly Anna

Az oral history mint kutatási módszer

Az oral history mint új sajátos látásmód és kutatási módszer napjainkban egyre inkább elfogadottabbá vált a humán tudományok területén.

Az oral history egy tudatosan megszervezett interjú két ember között, amelynek célja történeti jelentőségű esemény, cselekvés felidézése. A történész megszervezi a beszélgetést, majd az interjúalannal együtt dolgozik, segítve azt a múlt feltárásán, kölcsönösen reagálnak egymás mondandójára. A legjobb interjúknak olyan jellege van, mintha hangosan gondolkodnánk, tisztázva minden ellentmondást.

Az oral history másként meséli el múltat, mint ahogy a történészekről megszoktuk, mivel nemcsak kiegészíti, hanem ténylegesen újra is alkotja a múlt mint történelem fogalmát. Téves az a felfogás, miszerint a személyesen elbeszélte élettörténet csupán arra alkalmas, hogy a konvencionális történetíráshoz szolgál némi adalékul.

Az oral history történeti kialakulása

Az oral historyt a történelem során ösztönösen mindig is használták, az idősök visszaemlékeztek saját élményeikre, emlékeiket elmesélték a fiatalabbaknak, összejöveteleken, különösen téli esteiken alkalmazták ősaink.

Az oral history mint módszer kidolgozása és tudományos felhasználása az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg először. Először a módszert G. Nicolay Abraham Lincoln titkára és Willim Herdon „próbálták” alkalmazni Abraham Lincoln halálát követően. Számos interjút készítettek kortársakkal Lincolnnal kapcsolatban.

Majd az 1930-as, 1940-es években tudományosan alkalmazták, felmérést készítettek, ami arra vonatkozott, hogy az amerikai társadalom egyes rétegei hogyan élték át a világgazdasági válságot. A rendelkezésre álló technikai eszközök korlátozottsága miatt az oral history mint módszer nagyon pontatlan volt, és az eredmények nem is kerültek publikálásra az anyagi feltételek miatt. Ugyanis a második világháborút megelőző időszakról lévén szó, más szükségletei voltak az államnak.

Az 1940-es években a Columbia Egyetemen Allan Nevis nevéhez fűződik az oral history tudományos igényű alkalmazása. Grover Cleveland elnök életrajzának elkészítéséhez alkalmazta a módszert, aki felismerte, hogy a kortársak visszaemlékezései az életrajznak többféle tartalmat adnak.

Az 1960-as évektől a Columbia Egyetem egy másik professzora, George McAneny hatására a módszer elterjedt. Kezdetben az érdeklődés középpontjába a társadalmi elit került: üzletemberek, sportolók, politikusok művészek vizsgálatára vonatkozott. Majd később az interjúalanyok változtak, hiszen az érdeklődés középpontjába a társadalmi problémák feltárása került. Munkaaktivistákat, nőket, kisebbségek tagjait kezdték el „vizsgálni”, ők voltak érintettek a problémák feltárásának a vonatkozásában.

Magyarországon a módszer elsősorban az 1956-os események kutatása kapcsán vált közismertté. Az 1956-os Intézet Oral History Archívuma (OHA) a XX. századi magyar történelem több mint ezer tanújának visszaemlékezését őrzi és dolgozza fel. Közzé adja az elkészült dokumentumokat, publikációkat.

Az oral history mint módszer

Az interjúkészítésről

Az interjúkészítőket úgy választják ki, hogy szakmai előéletük, korábbi kutatói tevékenységük alapján az interjúalanyokhoz illeszkedjenek, vagyis olyan személy készíthet interjút, aki a speciális felkészülést megelőzően már az adott témakörben, szakterületen kellő jártassággal rendelkezik. Más ismeretekkel kell rendelkeznie annak, aki a forradalom harcosaival készít interjút, mint annak, aki a magyar kultúrpolitika meghatározó személyiségével vagy éppen a műszaki élet valamely kiválóságával. A szakmai – szociológiai, interjúvezetési – alapismeretekre épül az a speciális felkészítés, amelyet minden interjúkészítő megkap. A felkészítést olyan kutatók végzik, akik jártasak a témában – például Magyarországon az OHA munkatársai –, s a kész interjút a készítővel együtt elemzik. Az interjúkészítés módszere viszonylag egységes.

Az interjú az interjúkészítő és az interjúalany interakciónak sorozatában születik meg, az interjúkészítő arra törekszik, hogy olyan információkat, reflexiókat is felszínre hozzon, amelyek egy esetleges memoár, autobiográfia megírásánál nem kerülnének napvilágra. Nem törekednek a privát szféra teljes mélységű feltárására, kikerülik az intimitásokat, kivéve, ahol annak meghatározó szerepe volt. Ugyanakkor mindig nagy súlyt helyeznek arra, hogy a teljes életutat rögzítsék; nemcsak a megkérdezettek, hanem a szüleik, esetleg a nagyszüleik élettörténetét is megkísérlik rekonstruálni. Az interjúvezetés időrendben történik. Az életútinterjúk terjedelme arányban van az interjúalany által átélt események, birtokolt információk jelentőségével, illetve az interjúalany elbeszélő és értékelő hajlamával. Komoly nehézséget jelent a kutatók számára az interjúalanyok felkutatása, majd megszólítása. A megkeresettek egy része elzárkózik a témától, hogy elmondja emlékeit. Az elutasítást a szorongás, félelem motiválta.

Kőrösi Zsuzsanna és Molnár Adrienne véleménye szerint félték szembesülni a traumával, nem akarták a nehezen behegedt sebeket feltépni, arra hivatkoztak, hogy az interjú túlságosan felkavarná őket.

A kutatási terv részeként készült interjúterv tartalmazza a főbb kérdésköröket, a legfontosabb vélt témákat, kiemelve az adatokat, amelyeket mindenkítől meg kell tudni, hogy a válaszok összehasonlíthatók legyenek. Egy ember élettörténetére nem lehet felkészülni, alkalmazkodni kell, rugalmasnak kell lenni. Az interjú elkészítése átlagosan öt órát vesz igénybe. Többnyire egy alkalommal szoktak találkozni a mesélővel, de van, amikor többször is.

Vannak, akik szerint a visszaemlékezés a történettudomány szempontjából kétséges forrás, mert a visszaemlékezés tökéletlensége miatt az interjúból nem építhető újra a múlt. A múlt történéseit nem lehet valójában hiánytalanul visszaidézni. A történelmi eseményekhez a résztvevők tapasztalatai, élményei is hozzátartoznak, akárcsak a tények, amelyek szintén nehezen ellenőrizhetőek. Ami történt, annak egyes részeit megőrizzük, másokat azonnal elfelejtünk, mások pedig az idők folyamán halványulnak el. Az emlékezés nem megismétlő jellegű, hanem konstruktív természetű.¹

Az emlék önmagában még nem hiteles. „A jelen horizontjából feltáruló múltat beszéljük el.”² A visszaemlékezésekben a mítosz és a valóság, a tények és a fantázia szüleményei, a múlt és a jelen állandóan keveredik. Az interjú során az emlék újra átélt élménnyé válik. Az emlékezés során a megkérdezettek tudásukra, érzelmeikre, élményeikre egyaránt építenek.

Az oral history megértése kapcsán szólnom kell a narrativitás problémájáról, mint a valóság megtapasztalásának, megértésének és magyarázatának kézenfekvő módjáról. Paul Ricoeur francia filozófustól származik az az elgondolás, ami az emlékezet-felejtés-történelem egységét érinti. Az emlékezet, emlékezés csak kizárólag azé az emberé, aki meséli a történetét, ő emlékezik, az emlék a saját tulajdona, nem másfajta tudás vagy emlék. Az emlékezés magán viseli az időbeli folytonosság jegyét, mert megszakítás nélkül repít bennünket vissza a múltba. „Csak a múlt és a jelen közötti folyamatosság teszi lehetővé számomra, hogy élményjelenemtől időbeli törés nélkül lemerüljek gyermekkorom legtávolabbi eseményeihez. Eközben persze átugorhatok hosszabb-rövidebb időközöket, és egyenesen egy bizonyos elmúlt eseményre gondolhatok, hogy azt többé vagy kevésbé elevenen megjelenítsem. Az az érzés

¹ Barlett, Frederic C.: *Az emlékezés. Kísérleti és szociálpszichológiai tanulmány*. Budapest, 1985, Gondolat.

² Gyáni Gábor: Emlékezés és oral history. In *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*. Budapest, 2000, Napvilág. 299. p.

azonban, hogy kisebb- nagyobb távolság van a jelen és a mindenkori felidézett események között, mindig az időbeli kontinuitásnak tulajdonítható.”

Gyáni Gábor szerint a felejtés arra szolgál, hogy ne csak emlékektől övezve éljük a magunk életét, hanem mindig készen álljunk új tapasztalatok és események befogadására is.³ Megkülönböztet egymástól passzív és aktív felejtést. Passzív felejtésen azt érti, hogy az emlék helyébe benyomul a cselekvés vagy a cselekvés hajlama: az interjúalany emlékszik többé az eseményre anélkül, hogy tudná, megismétli, cselekvéseiben folyton reprodukálja azt. Az emlékezés révén életben tartott múlt ebben az esetben azáltal hat, hogy cselekedeteink irányítójaként kész újra megvalósulni. Az 1956-os magyar forradalom is fel-fogható egyfajta ismétléskényszernek, mivel az esemény bizonytalansággal meg sem történt volna a sikertelen függetlenségi küzdelmek hosszú sorának a nemzet tudatalattijába kódolt emléke nélkül.⁴

Az aktív felejtés jobban ismert jelenség, az elhárítás, a kitérés, a menekülés stratégiáinak eszköze.

Amennyiben az emlékezés nem csak reprodukálása az eseményeknek, úgy a felejtés sem nevezhető az idő előrehaladtával bekövetkező „mentális hibának”. A tudatban megbomlik az események egymásutánja, a szubjektum attitűdjéhez igazodva felcserélődnek a nevek, események, összerosódik a valóságban átélt és a képzelet szüleménye – idézi Gyáni Gábor Györffy Györgyöt.

A kutatók azt a problémát vetik fel, hogy hogyan is hozható létre a történelem az emlékezés és a felejtés szövevényéből. Felvetődik a kérdés, történelem-e egyáltalán az, ami kizárólag a személyes emlékezés tanúságtételéből fakad, és a történész csupán annyit használ fel belőle ami igaznak, az események megítélése szempontjából lényegesnek tűnik számára?⁵ A hivatalos történetírónak arra kell törekednie, hogy ahol a szükség kívánja, korrigálja, majd megfelelő kontextusba helyezve értelmezze a személyes emlékezet múltból alkotott képét – vallja Gyáni Gábor.⁶

Véleménye szerint a történetíró ismeretei sokszor bővebbek egy adott eseményről, mint a mesélőé, hisz az egy szempontból ismeri a témát. Ezért a ténytudás megőrzése szempontjából fontos a nézőpont kiválasztása.

Az események bemutatására a történész választhatja ki a leíró módszert, illetve egy adott egyénnek vagy csoportnak a szemszögéből is láttathatja

³ Kőrösi Zsuzsánna – Molnár Adrienne: *Titokkal a lelkemben éltem*. Budapest, 2000, 1956-os Intézet. 10. p.

⁴ Uo.

⁵ Uo.11. o.

⁶ Uo.11.o.

az dolgokat. A narratív igazság problematikája, hogy ki kell küszöbölni az interpretáció során előforduló torzulás lehetőségét.⁷

Néhány Gányi Gábor által összefoglalt véleményt mutatnék be az emlékezés emlékezet, történelem és időértelmezések viszonyáról.

Becker véleménye az, hogy az esemény azért hagy nyomot a későbbiekben, mert hosszabb vagy rövidebb ideig rögzül az emlékezetben, minden embernek tudomása van a történelemtől, hiszen birtokában van az emlékezés képességének, s ennek megfelelően a történelem pusztán az emlékezet kiterjesztése. Kiterjesztésen azt érti, hogy az emlékezés okán olyan élményekhez juthatunk, melyek kívül esnek szűk, személyes életpasztafajtaikon.

Collingwood azt vallja, hogy a múltból való tudást a rendszerezett tapasztalatok alkotják, ezzel szemben az emlékezet nem történelem, mert nem szervezett és nem következtetésekkel dolgozik.

Gebhard Rusch azt vallja, hogy az emlék nem pusztán a múlt felidézése, hanem annak rekonstruálása. Az emlék az idegrendszer öngerjesztő és önreferenciális működése során és az idegsejtek tevékenysége nyomán aktualizált múlt.⁸

A múltat a narráció révén ismerhetjük meg, a történész pedig historiográfiai konstrukciók formájában építi fel a történelmi tudást. Renauld Dulong foglalkozott a módszerrel, az első világháborúban részt vevő katonákkal készített interjúk feldolgozása alapján megállapította, hogy a narratívák igazságtartalma megkérdőjelezhető, hiszen nehéz kiszűrni a tényszerű elemek közül a fiktív elemeket, mivel az emlékezés nem csupán kognitív, hanem egyúttal szociális vetületeket is hordoz.

K Horváth Zsolt javaslata az, hogy az objektivitás érdekében a visszaemlékezéseket érdemes összevetni más adatokkal, például levéltári adatokkal, nyilvántartásokkal, így kiszűrhetővé válnak az egyéni mítoszok.⁹

Az oral history típusú interjúk feldolgozására a kvalitatív tartalom-elemzés módszerét használja Ehmann Bea. A módszer kidolgozását az elemzés során felmerülő nehézségek indokolták, ezek a következők:

- ha a közös mozzanatokat azonosítjuk, akkor egy túl általános következtetést kapunk;

⁷ K Horváth Zsolt: *A Történelmi tanúságtételről*. www.c3.hu/scripta/buksz/98.

⁸ Gyáni Gábor: i. m. 101. p.

⁹ Gyáni Gábor: Történetírói nézőpont és narratív igazság. *Magyar Tudomány*. 2003/1. sz. 16–25. p.

- a csoporton belüli összehasonlítás nehézsége, hiszen az egyéni interpretációk miatt túl sok szempontot kellene figyelembe venni, ettől az eredmény szétaprózódna.

A narratívákban a hagyományos időrend felbomlik, a múlt, jelen, jövő összekavarodik, az emlékezés során a mesélő egy sajátos időstruktúrát alakít ki. A fontos események ideje meghosszabbodik, míg a kevésbé fontos események ideje lerövidül.

A feldolgozás során a szöveget bizonyos szempontok szerint kulcsponatok köré tömörítik, majd a legfontosabb elemeket kiemelve, az egyéni válasszok rendezhetővé és összehasonlíthatóvá válnak.¹⁰

A kategóriák kialakításához az alábbi elemzési lehetőségek állnak rendelkezésre:

- szógyakoriság elemzés: a szövegben található valamelyik kifejezés előfordulásának számát mutatja meg;
- tematikus elemzés: a tartalomelemző valamilyen pszichológiai kategória köré csoportosíthatja a szöveget;
- kontextuselemzés: az előző két módszer kombinációja.

Az oral history mint segédeszköz

Az oral history módszerét több tudományterületen alkalmazzák.

1. Történettudomány

Magyarországon az 1980-as években vált közismertté a módszer. Az OHA „tudományos gyökerei” a hetvenes–nyolcvanas évek fordulójáig nyúlnak vissza, amikor is többek számára egyértelművé vált, hogy a kommunista Magyarország – és ezen belül az 1956-os forradalom – történetét csak abban az esetben lehet kutatni, ha az egyetlen rendelkezésre álló forráshoz fordulnak: a korszakot átélte, megszenvedett embereket szólaltatják meg. Ekkor még szinte remény sem volt arra, hogy a levéltárak megnyílnak, és a történettudomány hagyományos forrásainak felhasználásával lehet majd kutatni. 1981-ben Hegedűs B. András és Kozák Gyula kezdett interjúzni a forradalomban jelentős szerepet játszó személyiségekkel.

Már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy az interjúkban nem elegendő csupán a történelmi vagy a történelemhez kapcsolódó eseményeket, illetve ezek reflexióit rögzíteni, hanem csak a teljes emberi sors, az élettörténet megismerése adhat választ arra, hogy az interjúalany miért egy meghatározott

¹⁰ Ehmann Bea: Szociális emlékezet: A történelem szociálpszichológiája. *Magyar Tudomány*. 2003/1. sz. 11–12. p.

módon cselekedett egy adott történelmi szituációban, miért hozott olyan döntést, amelyet hozott. A források kutathatóságának hiánya mellett a mélyebb összefüggések keresése tette szükségessé, hogy szociológiai alaposítású, a motívumokat, a háttér-információkat is feltáró, teljes életutat rögzítő interjúkat készítsenek.

Az OHA másik vizsgálata az MTA Közgazdaságtudományi Intézete keretében 1981–1985 között végzett vezetővizsgálat volt, amely kapcsolódott az ott folyó, a Gazdaságunk szervezeti rendszere empirikus közgazdasági kutatáshoz. E kutatás interjúalanyai között sokan voltak, akik az 1956 utáni korszakban végig vagy hosszú ideig töltötték be vezető pozíciót a műszaki, gazdasági és politikai élet területén, és életpályájuk, véleményük, attitűdjük, tevékenységük jellemző a Kádár-korszak vezetőire.

Az interjúk készítésekor a megszólalók a gazdasági élet felső, illetve középszintjén töltötték be funkciót, vállalati főmérnöktől, igazgatón át miniszterig terjedt a megkérdezettek skálája. A kutatás során 155 teljes életútinterjú készült, amelyek alapján megismerhetjük a Kádár-korszak gazdasági és kisebb részben politikai elitjének mozgását, kiválasztódásuk formális és informális szempontjait, politikai, gazdasági nézeteit, valamint a döntések mögött húzódó politikai, személyi és gazdasági alkukat.

Az Oral History Archívum hivatalosan 1985-ben a Soros Alapítvány támogatásával az Országos Közművelődési Központ Művelődéskutató Intézete keretei között jött létre. Tevékenységét „a történelem második vonalában” szerepet vállalt, illetve vállaló személyekkel készített életútinterjúkkal indította. Ez volt ugyanis az a keret, amelyen belül bárkivel készíthettünk interjút, aki fontos események résztvevője, alakítója vagy tanúja volt. Ebbe egyaránt belefértek a volt ötvenhatosok, az 1945–1948 közötti korszak pártjainak vezetői, valamint a Rákosi- és a Kádár-korszak gazdasági, politikai, kulturális elitje.

Az OHA megalakulásakor, ha nem is deklaráltan, de egyik fő gyűjtési körének az 1956-os forradalom szereplőit tekintette, és magát a forradalmat az 1945-ben elkezdődött történelmi folyamat részeként értelmezte. Tehát az interjúalanyok kiválasztásánál arra törekedtek, hogy a megkérdezettek, illetve életútjuk reprezentálják 1945 utáni magyar történelmet. Céljuk volt, hogy a „másik oldal” szereplőit is megszólaltassák, azokat, akik az ötvenes éveket „csinálták”, és azokat, akik részt vettek a forradalom leverésében, illetve akik a megtorlás irányítói voltak.

A Rákosi-korszak második, harmadik vonalbeli politikai vezetői közül többen a Kádár-korszakban is fontos szerepet játszottak a politikai életben, mások gazdasági, kulturális területeken közép- és felsőszintű vezetőként tevékenykedtek. A kutató tudatában voltak annak, hogy minél magasabb beosztásban volt valaki, annál több fontos információt birtokolt, és annál

nagyobb annak az esélye is, hogy ezeket az információkat elhallgatja, hiszen saját negatív történelmi szereplésével kellett szembenéznie az interjú során. Az ötvenes, a hatvanas és a hetvenes évek „főszereplői” mellett nagyon fontosnak tartották, hogy megkeressük a korszak üldözötteit, áldozatait is, a börtönviseltek, a kitelepítettek, az egzisztenciájuktól megfosztottakat, a perifériára szorítottakat.

A következő csoportba az 1945 utáni rövid koalíciós korszak politikai pártjainak kiemelkedő személyiségei tartoznak. Megszólaltatták az 1945–1948 közötti időszak pártjainak számos kulcsfiguráját. Az OHA gyűjtőmunkájának középpontjában azok állnak, akik a forradalom szereplői, áldozatai, alakítói, meghatározó személyiségei voltak. Például a rendszerrel szembeforduló volt kommunisták, akik 1953 után Nagy Imre mellé álltak, és részt vettek a forradalomban, illetve annak előkészítésében; a pesti fiatalok, akik a forradalom kitörése után spontán csatlakoztak a felkeléshez. A mesélők között olyan kiemelkedő tudósok, művészek, írók, építészek, egyházi személyiségek, orvosok, lapszerkesztők, egyetemi tanárok voltak, akik jelentős hatást gyakoroltak szakterületük vagy történelmünk egészének alakulására.

Megalakul az 1956-os Intézete. A nyolcvanas évek közepén számos publikáció is született, amely a forradalommal foglalkozott. Ezzel egy időben az OHA maga köré gyűjtötte a forradalom iránt érdeklődő kutatókat – elsősorban történészeket, szociológusokat, így mint egy alternatív kutatóhely tevékenykedett. Az OHA, amely a forradalommal kapcsolatban 1990-re már jelentékeny mennyiségű interjúval rendelkezett, természetes módon vált az intézet egyik bázisává, s a mai napig annak részlegeként működik.

Az elmúlt években gyűjtőkörbe kerültek a romániai (erdélyi) magyarok is. Egy részük közvetlenül is kapcsolatban volt, illetve van a magyarországi történésekkel. Sok olyan erdélyi magyar interjúalany van, aki a történelem fő sodrába legfeljebb áldozatként vagy szemtanúként került, és a velük készült interjúk alapján a „kisember” nézőpontjából ismerhetjük meg a romániai magyar kisebbség sorsát

Az OHA 1991-ben Minden ember élete egy kész regény címmel életrajzpályázatot írt ki, amelyre kétszázötven önéletrajzi írás, illetve visszaemlékezés érkezett. A pályaművek témái szinte teljes egészében lefedik a magyar társadalom elmúlt hatvan esztendejét. A beérkezett pályaművek a kutatók rendelkezésére állnak.

1994–1998 között Az ötvenhatosok második nemzedéke címmel egy új, az oral history-módszerre támaszkodó kutatást végeztek. Vizsgálatuk során negyvenhárom életútinterjút készítettek. Arra keresték a választ, hogy hogyan alakult a forradalom leverése után kivégzettek vagy börtönbüntetésre ítélték gyermekeinek sorsa, miként nőttek fel a szülő forradalmi szerepe miatt bün-

tetett generáció tagjai a súlyos örökség terhe alatt. Az OHA a lehetséges interjúalanyok adatait folyamatosan nyilvántartja.

2. Pszichológia, pszichiátria

László János és Echmann Bea a narratív pszichológia alatt az énpeszichikum körébe tartozóan a pszichikum általánosan antropológiai sajátosságát érti. Ez azt jelenti, hogy az elbeszélés és történet tulajdonképpen a megfogalmazás előtt is létezik, mint a valóság tudati konstrukciójának, jelentésekkel és értelemmel való felruházása. A nyelvi megnyilatkozások ebben az összefüggésben kapcsolatot mutatnak az egyén korai társkapcsolataival, szocializációjával, pszichikai struktúrájával.¹¹

Marno Hanna, Papp Orsolya és Kónya Anikó egy öregek otthonában folytatott kísérletük során az egyéni élettörténetek elbeszélése és összegyűjtése alapján arra kerestek választ, hogy vajon az élet melyik szakaszából vannak a legintenzívebb emlékei a megkérdezetteknek. A vizsgálat során megállapították, hogy azok a személyek, akik legfontosabb emlékeiket 21–25 év közötti életkorukból őrizték, magasabb selfkohéziót mutattak, mint társaik. A visszaemlékezések tartalmát összegezve azt a következtetést vonták le, hogy a visszaemlékezések során változik a narratív és az élménystruktúra viszonya. A tényszerű, szárazabb emlékekkel szemben az élénk, kiemelkedő emlékek 21–25 év közötti életszakaszra esése, hozzájárul az emlékek fennmaradásához, míg általános tanulságok levonása nem köthető meghatározott életszakaszhoz. A tanulságos emlékek levonása minden életszakaszban szükséges a koherens életút felépítéséhez.

3. Pedagógia

A történettudományokban megjelenő mentális-történeti, történeti antropológiai paradigmák, módszerek hatása alól a neveléstörténet sem tudta kivonni magát. Az érdeklődés egyik jele a gyermekkortörténet mint új tudományterület felé fordulás. A gyermekkortörténet kutatási irányainak számbavételéhez elengedhetetlenül szükséges felidézni Philippe Ariés munkáját. Ariés megállapításai szerint a gyermekkor mint elkülönült életszakasz fogalma ismeretlen volt a középkorban és a kora újkorban. A gyermekkor a középkorban sem volt egy fontos életszakasz. Ebben a korban a gyermekhalandóság nagyon gyakori volt, 6-7 éves koruk után felnőttként tekintették őket, részt vettek a felnőttek munkájában, szórakozásában, öltözetük is hasonló volt a felnőttekéhez.

¹¹ László János – Echmann Bea, A narratív pszichológia tartalomelemzés új eljárása. *Magyar pszichológiai Szemle*. LIX. évf. 2004/3. sz. 363-375. p.

A narratívák között a Rousseau-i gondolatrendszer is megtalálható: a gyermek természettől fogva jó, a társadalom rontja el a szocializáció során.

A természetesen fejlődő gyermek modellje Piaget kategóriarendszeréhez kapcsolódik, aki a fejlődés kognitív folyamatát dolgozta ki.

Az új szociológia gyermekfelfogásához kapcsolódó kutatások kutatásmódszertana kiemelt figyelmet fordít a szóbeli feltárás lehetőségeire, a nyelv, a kommunikáció és a gyermeki narratívák középpontba állítására.

Az oral history alkalmazásával elérhető, hogy a gyermekkor kutatása közvetlenül a gyermek megkérdezésével történjen, a gyermeket kompetens, cselekvő személynek tekintve. A gyermek és kutató együttesen, a gyermekek aktív közreműködésével dolgoznak a kutatás során, játékos tevékenységformákban, figyelembe véve azt is, hogy a gyermekek nem feltétlenül verbális úton nyilatkoznak meg legmegfelelőbb módon.

Az egyéni történeteken keresztül feltárul előttünk egy korszak, bepillanthatunk a mesélők világába, abba hogyan „történik” a forradalom. A forradalmat átélt emberek élményei, tapasztalatai emlékeztet, a személyes tragédia emlékévé alakulnak át, amely befolyásolja mindennapi életüket, cselekedeteiket, véleményüket, és amelyet továbbadnak a következő nemzedékeknek. Ezáltal válik a személyesen átélt múlt a kollektív emlékezet részévé és közelmúltunk történelmévé.

Bibliográfia

- Gyáni Gábor: Emlékezés és oral history In *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*. Budapest, 2000, Napvilág. 128–144. p.
- Történetírói nézőpont és narratív igazság. *Magyar Tudomány*. 2003/1. 16–25. p.
- Ehmann Bea: Szociális emlékezet: A történelem szociálpszichológiája. *Magyar Tudomány*. 2003/1. 11–12. p.
- Horváth Sándor: www.c3.hu/scripta/szazadveg/23/horvath.htm
- Kovács András: Szóról szóra. *BUKSZ*. 1992/Tavaszi. 88–94. p.
- Kőrösi Zsuzsánna – Molnár Adrienne: *Titokkal a lelkemben éltem. Az ötvenhatos elítéltek gyermekeinek sorsa*. Budapest, 2000, 1956-os Intézet.
- László János – Ehmann Bea: A narratív pszichológia tartalomelemzés új eljárásai, *Magyar Pszichológia Szemle*. LIX. évf. 2004/3. 363–375. p.
- K Horváth Zsolt: *a Történeti tanúságtételről*. www.c3.hu/scripta/buksz/98.
- Molnár Adrienne: *A „hatvanas évek” emlékezete*. Az Oral History Archívum gyűjteményéből. www.rev.hu/kiadvanyok/emlekezet/eloszo.html.
- Szabolcs Éva: *Neveléstörténet és gyermekkortörténet. A gyermek évszázada*. Budapest, 2000, Osiris.